

HOOGBEGAAFDHEID

Deze brochure kadert binnen het project
'Herkenning en erkenning van hoogbegaafdheid
in de gezondheidszorg in Vlaanderen',
uitgaande van Exentra vzw
met steun van de Vlaamse overheid.

Vlaanderen
is zorg

BELANG VAN CORRECTE (H)ERKENNING VAN HOOGBEGAAFDHEID

Zowel op vlak van preventie als op vlak van vroegdetectie en -interventie is een correcte (h)erkenning van hoogbegaafdheid noodzakelijk opdat hoogbegaafde individuen zich positief zouden kunnen ontwikkelen. Om dit verder te bevorderen en te stimuleren binnen de (geestelijke) gezondheidszorg in Vlaanderen, werd met steun van de Vlaamse minister van welzijn, volksgezondheid en gezin het project "Herkenning en erkenning van hoogbegaafdheid in de gezondheidszorg in Vlaanderen" opgestart.

HOOGBEGAAFDHEID: MEER DAN INTELLIGENTIE ?!

Algemene intelligentie bestaat uit meerdere facetten (vloeiende/gekristalliseerde intelligentie, geheugen, informatieverwerking...), zoals ook beschreven in het **CHC-model** van intelligentie en tevens de basis voor de meest recente Wechsler intelligentietest (**WISC-V**). Een intelligentiecijfer (bv. >130) is echter onvoldoende om hoogbegaafdheid vast te stellen of uit te sluiten. Hoogbegaafdheid is immers **meer dan louter het cognitieve luik**. De mate waarin het 'hoogbegaafd potentieel' omgezet wordt in prestaties of vaardigheden is mede afhankelijk van **persoonsgebonden factoren** (bv. temperament, motivatie) en **omgevingsfactoren** (bv. gezinsklimaat/opvoeding, schools aanbod). Prestaties op een intelligentietest zijn voorts een momentopname en onderhevig aan externe factoren zoals een verminderd welbevinden bij het individu, vermoeidheid enz.

"Volgens de leerkracht kan het absoluut geen hoogbegaafd kind zijn. Hij maakt immers nog foutjes op zijn toetsen."

Door hun uitzonderlijke kenmerken is de **leefwereld** van hoogbegaafde individuen opmerkelijk verschillend van deze van niet-hoogbegaafde individuen (bv. andere interesses, andere manier van denken). Net zoals er bij een verstandelijke beperking bijvoorbeeld sprake is van een verminderd inzicht in de beleving van anderen, in wat anderen van hen verwachten of in hoe de wereld in elkaar zit, lijkt er bij hoogbegaafde individuen dan weer sprake te zijn van een **verhoogd inzicht/bewustzijn**. Het is belangrijk om naast de intelligentie/het cognitieve luik ook met dit zijnsluit rekening te houden.

HOOGBEGAAFD ZIJN

In de (klinische) praktijk wordt vastgesteld dat het **(sociaal-emotioneel) functioneren** van hoogbegaafde kinderen/jongeren verschillend kan zijn van dit van leeftijdsgenoten. Zo kan er sprake zijn van een sterk rechtvaardigheidsgevoel, belang hechten aan regels/afspraken, een kritische instelling, een uitgesproken gevoeligheid en/of wordt de lat voor zichzelf vaak hoog gelegd. Hoewel dit 'anders zijn' zeker niet van toepassing is op alle hoogbegaafde individuen, kan het wel een weerslag hebben op sociale relaties, zelfbeeld, emotioneel welbevinden, prestaties enz. Daarnaast wordt vaak niet voldaan aan de **specifieke ontwikkelingsbehoeften** van hoogbegaafde individuen (bv. aangepast schools aanbod), wat eveneens een grote impact kan hebben op zowel het huidig als later functioneren.

GARANTIE OP SUCCES?

Zoals eerder aangehaald, bestaat er **geen rechtlijnig verband** tussen hoogbegaafd zijn en uitzonderlijke prestaties of competenties. De mate waarin hoogbegaafdheid gepaard gaat met succes, zal mede afhangen van: 1) de mate waarin voldaan wordt aan de specifieke ontwikkelingsbehoeften, en 2) de mate waarin het hoogbegaafd individu zich begrepen voelt in zijn 'anders zijn'. Indien dit niet het geval is, kan hoogbegaafdheid aanleiding geven tot **sociaal-emotionele moeilijkheden** (bv. (faal-) angst, piekeren/zich zorgen maken, gebrek aan aansluiting bij vriendjes) en/of **prestaties die niet in lijn liggen met het hoogbegaafd potentieel**.

IS HET WEL HOOGBEGAAFDHEID?

Er is in de praktijk vaak **overlap** tussen kenmerken van hoogbegaafdheid en kenmerken van stoornissen zoals omschreven in bv. de *DSM-5* (ontwikkelingsstoornis, gedragsstoornis, angst-/stemmingsstoornis...; APA, 2013). Zo kan er sprake zijn van onoplettendheid of dagdromen, sociale moeilijkheden, intense interesses... Voorts **compenseren** hoogbegaafde individuen soms bepaalde moeilijkheden. Dit bemoeilijkt zowel de vaststelling van hoogbegaafdheid als de diagnose van bovengenoemde stoornissen. Om tot een correcte vaststelling of diagnose te komen is het van belang rekening te houden met de **onderliggende oorzaak** van de gedragskenmerken alsook de **context** waarbinnen het gedrag zich voordoet.

Daarnaast is het niet altijd een keuze tussen hoogbegaafdheid of een psychische stoornis, maar kunnen beide ook **samen voorkomen**. Net zoals bij de algemene bevolking, kan er bij hoogbegaafde individuen sprake zijn van ASS, ADHD, een leerstoornis, angsten... Omdat hoogbegaafdheid doorgaans geassocieerd wordt met (uitsluitend) sterktes, wordt dit **samen voorkomen van sterktes en kwetsbaarheden** onvoldoende gesignaleerd. Gezien de uitingsvorm van deze stoornissen ook anders kan zijn bij hoogbegaafde individuen, brengt dit belangrijke implicaties met zich mee.

HOE HERKENNEN?

Enkele vaak voorkomende kenmerken

- * Sterke taalvaardigheden/woordenschat in verhouding tot de leeftijd
- * Belang hechten aan *waarom* dingen zijn zoals ze zijn of *waarom* ze bepaalde dingen moeten doen (i.e. het nut of belang van dingen)
- * Veel vragen stellen, alles willen begrijpen
- * Meerdere oplossingen voor 1 probleem bedenken
- * Details snel opmerken
- * Gevoelig, empathisch

Alarmsignalen

- * Vermoeden van presteren beneden de mogelijkheden; Discrepancie tussen gedrag/presteren thuis vs. op school
- * Psychosomatische klachten (buikpijn, hoofdpijn)
- * Aversie/negatieve houding t.a.v. school/huiswerk
- * Sociale moeilijkheden, geen aansluiting vinden met leeftijdsgenoten
- * Zich zorgen maken, piekeren, intense gevoelens
- * ...

“Op school vind ik het heel moeilijk om vrienden te maken. Ik ben echt de enige die helemaal anders is dan de anderen”

PSYCHODIAGNOSTIEK

Gedragskenmerken op een goede manier classificeren biedt de basis voor verdere **hulpverlening**. Het is dus van uitermate groot belang om hoogbegaafdheid als dusdanig te herkennen. Dit vereist **kennis van en inzicht in het functioneren van hoogbegaafde individuen** alsook kennis van kenmerken van eerder vernoemde stoornissen. Een degelijke basisopleiding (bv. psychologie) is hiervoor een noodzakelijke vereiste.

PREVENTIEF VS. CURATIEF

Om tegemoet te komen aan de ontwikkelingsbehoeften van hoogbegaafde individuen (bv. thuis, op school), is het belangrijk hoogbegaafdheid tijdig te signaleren. Dit om het hoogbegaafd potentieel te stimuleren en eventuele moeilijkheden in de toekomst te voorkomen (**preventief**). Indien er reeds sprake is van moeilijkheden op schools vlak, op vlak van sociaal-emotioneel welbevinden, of op vlak van opvoeding, is hulpverlening op maat van het hoogbegaafd individu aangewezen (**curatief**). Vroegdetectie en vroeginterventie zijn hierbij van uitermate groot belang. Ook in de thuiscontext kunnen specifieke tips m.b.t. de opvoeding helpend zijn.

GRAAG MEER WETEN?

De begeleiding van hoogbegaafde kinderen. Webb, J. T. (2013). Van Gorcum.
De hoogbegaafdheid survivalgids. Kieboom, T., & Verheye, D. (2010). Abimo.
Hoogbegaafd: Als je kind (g)een Einstein is. Kieboom, T. (2016). Lannoo.
Hoogbegaafd, nou en? Lammers van Toorenburg, W. (2005). Samsara.
Hoogbegaafdheid bij kinderen. Mönks, F. & Ypenburg, I. (2011). Boom Uitgevers.

CONTACTGEGEVENS

Voor meer info in verband met het project of de opleiding, neem vrijblijvend contact op via onderstaand e-mailadres:

projecthoogbegaafdheid@gmail.com

* *Verantwoordelijke uitgever folder: Exentra vzw.*